

УДК: 1.316.3+159.955+316.61

ПАНОРАМНЕ МИСЛЕННЯ В СУСПІЛЬНІЙ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ

Тимохов О.В. - кандидат філософських наук, викладач кафедри графіки та дизайну ПНПУ імені К.Д. Ушинського.

Тимохов О.В. - кандидат философских наук, преподаватель кафедры графики и дизайна ЮНПУ имени К.Д. Ушинского.

Timokhov O.V. is a candidate of philosophical sciences, teacher of graphic arts and design department of the SNU called after K.D. Ushynskiy.

ПАНОРАМНЕ МИСЛЕННЯ В СУСПІЛЬНІЙ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ

Стаття присвячена дослідженню феномена – “панорамне мислення” в контексті його взаємодії з суспільною та індивідуальною свідомістю.

Ключові слова: суспільна свідомість, індивідуальна свідомість, мислення, панорамне мислення.

ПАНОРАМНОЕ МИШЛЕНИЕ В ОБЩЕСТВЕННОМ И ИНДИВІДУАЛЬНОМ СОЗНАНИИ

Статья посвящена исследованию феномена – “панорамное мышление” в контексте его взаимодействия с общественным и индивидуальным сознанием.

Ключевые слова: общественное сознание, индивидуальное сознание, мышление, панорамное мышление.

PANORAMIC THINKING IN THE SOCIAL AND INDIVIDUAL CONSCIOUSNESS

The article is devoted to research of the phenomenon is “panoramic thought” in the context of ground of social and individual consciousness.

Keywords: social consciousness, individual consciousness, thinking, panoramic thinking.

PANORAMIC THINKING IN THE SOCIAL AND INDIVIDUAL CONSCIOUSNESS

“Consciousness” – one of the most researchable phenomenon at least in the social-philosophical discussion. And nothing strange because it is the consciousness what determines not only individual but also the social anthology.

And though the phenomenon of the consciousness is the wholeness by itself, to scope it in the whole power is impossible because of its different ways of display and significance to the Person and the society.

In the scientific practice traditionally is used the whole system of parallel and crossed classifications of the consciousness what makes it more easy to analyze its separate ways of display and gives the opportunity to the researcher to recognize the mutual influence of their with other phenomenon of social and individual anthology.

The main feature in the classification of the consciousness is the fact that it is subdivided into social and individual consciousness. And if for social consciousness the determine factors are the presence of “language” and “communication” than for individual consciousness the main factor is “thinking”. It is the process of thinking what is the condition of conscious or unconscious relation of the individual to the reality.

The social thinking of course can not be characterized by totality or even the complex of “individual consciousnesses”. It is based on multi branched system of ideas, beliefs, values, outlooks, ethnic imperatives, etc. what is the base of social paradigm by itself. And though as it was said before the phenomenon of “thinking” and “social consciousness” can not be compared totally, the have certain point of contact and mutual influence.

Of course we do not speak about “collective” or “social thinking” the more so as with lost of communication and not verbal communication.

But the presence of social roots in such a phenomenon as ”thinking” is of course unconditional.

The key moment here is “personality” like a middle section between an individual and society. It is the process of transmission from individual into person thinking what gives to one the opportunity of individual realization in common discussion and as a result in common anthology.

The mutual influence of personal thinking and social consciousness is also obvious. It’s social consciousness gives and often intrudes to the invidious the methodological base for personal thinking the results of which can be included into social thinking and than in social consciousness. And on the contrary, it’s individual thinking which transmits into the result of personal thinking can

influence very much on the social thought and the correction of the present social paradigm. As an example we can take “effective expression”, or as we say now “#mam” in mass media and internet which are distributed by others from media and of course influence on the social consciousness.

Individual or person panoramic thing is characterized by it’s possibility to recognize modern conceptions in collective non consciousness and retranslate them into the sphere of social consciousness. But the social consciousness can both-to ask or not for the formation of new social conceptions.

As results of the personal panoramic thinking we can have really modern innovative conceptions of social ontology evolution and in the same time attempts to prove the conservation of the present social situation.

As we can see the individual and personal panoramic thinking is not in general a part of social consciousness but is very close to it and influences on it in case of necessity of social paradigm correction.

As we told before the phenomenon of “thinking” is the main one for individual consciousness. And panoramic thinking as well takes a special position in the given system.

We can not tell that panoramic thinking is only up to some personalities, some of its elements present in almost every person’s consciousness. But the level of development and activity has very individual character and depends not only cultural and individual development but also on individual features.

A person who is predisposed to creative but not to reproductive thinking as a rule is predisposed to panoramic thinking.

The most level of activity the panoramic thinking takes place when the person tries to avoid stamps, stereotypes and dominative social convictions.

This is the thing in the context of panoramic thinking where most of all the conflict between individual and social consciousness, especially masses’ takes place.

But this is the conflict of great interest for social-philosophical research.

From the one side the social and masses' consciousness intrudes to the invidious the social paradigm killing his creative potential and from the other side without creative results of individual panoramic thinking the social consciousness can not develop in full value and is doomed to reproduce the present social and cultural conceptions.

ПАНОРАМНЕ МИСЛЕННЯ В СУСПІЛЬНІЙ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ

“Свідомість” – один з найбільш досліджуваних феноменів, принаймні в соціально філософському дискурсі. І це й не дивно, адже саме свідомість визначає не лише індивідуальне, а й суспільне буття.

І хоча феномен свідомості безумовно має цілісний характер, досягнути його повністю не представляється можливим, з огляду на різносторонність його проявів та значення для Людини і суспільства.

В науковій практиці запроваджено цілу систему паралельних та перехресних класифікацій свідомості, що значно полегшує аналіз окремих її проявів та дає змогу досліднику виявити взаємовплив останніх з іншими феноменами суспільного та індивідуального буття.

Наріжним каменем в класифікації свідомості, безперечно є її поділ на суспільну та індивідуальну свідомість. І якщо для суспільної свідомості визначальним є наявність “мови”, або “спілкування”, то для індивідуальної – визначальним чинником постає феномен “мислення”. Саме процес мислення є передумовою “свідомого”, або “не свідомого” відношення індивіду до реальності.

Суспільна свідомість, безумовно, не може характеризуватись сукупністю, або й навіть комплексом “індивідуальних свідомостей”. Її основу становить розгалужена система ідей, вірувань, ціннісних, світоглядних, етичних імперативів і т.д., що і є базою парадигми суспільної свідомості, як такої. І хоча, з огляду на вищевказане, феномен “мислення” та “суспільна

свідомість” не можуть бути співставленні напряду, між ними безумовно існують наявні точки дотику та сфери взаємовпливу.

Звичайно про “колективне”, або “суспільне мислення”, та ще й позбавлене не лише спілкування, а й невербальної комунікації тут не йдеться.

Не йдеться тут і про “колективні здібності”. Інформаційне суспільство не має нагальної потреби в розвитку “колективних здібностей”, необхідних в масових акціях та діях [3, с. 67].

Проте наявність у феномену “мислення” соціальних, а значить і суспільних коренів теж видається беззаперечним.

Ключовим моментом тут виступає “особистість”, як середня ланка між індивідуумом та соціумом.

Особистість – це: а) суспільне в нас (буття суспільних відносин, або “стала система соціально значущих ознак, що характеризують індивіда, як члена суспільства); б) індивідуальне в нас (“індивід, як суб’єкт відносин в соціальній діяльності [2, с. 12].

Саме процес переходу індивідуального мислення в особистісне і надає людині можливості індивідуальної реалізації в суспільному дискурсі, а значить і в суспільному бутті.

Отже, спробуємо детальніше розглянути взаємодію панорамного мислення з суспільною та індивідуальною свідомістю в комплексі.

Панорамне мислення – спосіб мислення, в процесі якого відбувається подолання еволюційної обтяженості людського менталітету – вузькості поля свідомості і пов’язаних з цим інстинктивних, несвідомих та підсвідомих проявів ментальності, тобто того, що здатне негативно відбитися на якості мислення і на його результатах.

Зорове сприйняття панорами давало багатьом авторам можливість використовувати інтуїтивну зрозумілість панорамного мислення в просторовому, або узагальненому просторовому значенні, не визначаючи його.

Панорамне мислення може вважатися терміном, що включає мислення інших типів, в масі людей не властивих – таких як системне, латеральне, нестандартне, об'ємне, винахідництво, проривне, масштабне, повного спектру, паралельне, більш ніж одотрекове. [5]

Всі ці “допоміжні” види мислення можна загалом вважати саме елементами панорамного мислення, як такого; і в подальшому викладенні результатів даного дослідження, під терміном – “елементи панорамного мислення”, ми будемо мати на увазі саме їх.

В даному випадку хотілося б, не лише особливо підкреслити таку характеристику панорамності, як “мислення повного спектру”, а й доповнити її намаганням вийти за обрії вже існуючих уявлень про соціальні процеси, тим самим розширюючи його.

Як і свідомість загалом, суспільна свідомість має досить розгалужену систему класифікацій.

Її поділяють на рівні, форми, види, тощо.

За рівнями, суспільна свідомість поділяється на теоретичний та буденний.

Звичайно, елементи панорамного мислення можуть бути присутніми на обох цих рівнях, проте, можна впевнено вказати на пріоритетну присутність їх, в основному, на теоретичному рівні суспільної свідомості.

Саме теоретичний рівень свідомості дає широке поле для більш-менш не заангажованого сприйняття та аналізу дійсності, а також, виходу на новий теоретичний та практичний результат, адже практичну діяльність також можна вести в рамках теоретичного рівня суспільної свідомості.

Звичайно, як вже зазначалось, суспільна свідомість загалом, та її теоретичний рівень зокрема, не можна характеризувати, як комплекс індивідуальних свідомостей. Та хоча процес наукового та культурного пошуку це прерогатива особистості, запит на інновації в ньому формує суспільство, а отже – суспільна свідомість.

Власне тут йдеться про дві ланки теоретичного рівня свідомості: “наукову” та “культурну”, які в своєму комплексі здатні до переходу в “суспільну” свідомість. В обох цих ланках досить виражено присутня, як творча, так і репродуктивна складова.

Для репродуктивної діяльності на теоретичному рівні панорамне мислення не тільки не є необхідним, а й в більшості випадків антагоністичним.

Як в науковій, так і в культурній сфері завжди є певний запит на розширення теоретичних та практичних напрацювань з залученням вже існуючих методологічних підходів, та таких, що базуються на вже існуючих та схвалених суспільною, науковою, та культурною спільнотою взірцях.

Звичайно в такій репродуктивній діяльності панорамність мислення є не лише зайвою, а й певним чином “загрозливою”, тому що вона саме спонукає до відходу від стереотипів та пошуку нових методологічних підходів. А це, в свою чергу, ставить під сумнів позитивність майбутньої оцінки кінцевих результатів, що будуть отримані.

Вони можуть бути сприйняті і, як традиційні, хоч і дещо нові, так і як такі, що фальшують традиційні стереотипи, що вже зайняли своє місце в суспільній, науковій, або культурній сфері.

Як вже сказано вище, запит на таку форму теоретичної діяльності в суспільстві є, і він загалом досить стійкий, тому що чітко вписується в існуючу парадигмальну систему; а тому, завжди легко сприймається і не потребує додаткових пояснень та процесу переосмислення існуючого досвіду. Тут все залежить від інертності суспільної думки в конкретному соціумі та в конкретний історичний або часовий період.

Проте запит на інноваційність в суспільстві, звичайно є, і він також досить стійкий.

Витоки такого запиту в науковій діяльності досить очевидні.

Наукова думка, що постійно репродукує саму себе та базується виключно на авторитетах, приречена на вкрай повільну еволюцію, що була

характерна середньовічній добі, і в сучасних умовах виявляється не конкурентноздатною.

Вже давно минув час, коли завдяки співставленню та експериментальному аналізу взаємодій “трьох-чотирьох” чинників в рамках певної системи, можна було здійснити наукове відкриття, на кшталт закону Ома, або законів термодинаміки. На даний момент, як фундаментальні, так і практичні природничі науки, як правило, мають справу з такою кількістю різноякісних чинників, які неможливо співставити методом повного перебору варіантів. Тому запорукою успішного результату може стати лише перспективне бачення правильного напрямку наукового, чи експериментального пошуку, а це і є в нашому випадку, перспективне, або панорамне бачення ситуації та мислення загалом.

Що ж стосується гуманітарних наук, то тут взагалі не можна сподіватись на створення новітніх, або хоча б просто нових концептів, без залучення можливостей панорамного мислення.

Отже, як ми бачимо, запит на інновації, а значить, і до залучення можливостей панорамного мислення, формує сам науково-технічний прогрес, як такий.

Що ж стосується культурної та соціальної сфери, то тут запит на інновації формується дещо більш складним чином.

Відсутність такого запиту базується на консерватизмі та інертності певної частини суспільства, або окремих суспільних інститутів, і може характеризуватись, як запит на традиційність та зорієнтованість на авторитети, або на взірці, що вже зарекомендували себе. Загалом, це антиеволюційний, а іноді і реакційний запит.

А от запит на інновації в культурній сфері, складається, як на наш погляд, з трьох основних компонент.

По-перше, це елементарний запит певної частини суспільства на новий культурний контент, що зовсім не заперечує вже існуючий, а лише такий, що оновлює його. Такий запит можна характеризувати, як – еволюційний.

По-друге, досить рушійним чинником формування запиту до зміни культурних концептів, є – зміна поколінь. Кожне нове покоління намагається дещо дистанційнуватись від вже існуючого культурного спадку (спадку батьків) та проявити себе як нова соціокультурна формація. Такий запит можна характеризувати, як – періодичний, або еволюційно-революційний.

І третє, в періоди зламу епох: зміни соціального, або економічного укладу життя; бурхливого технологічного, або наукового прориву; соціальних потрясінь, або і просто в результаті виплеску соціальної активності – запит на інноваційність, та оновлення культурного контенту, є абсолютною і реальною необхідністю. Такий запит завжди характеризується, як – революційний.

Все вищевказане можна без виключень віднести і до соціальної складової теоретичного рівня суспільної свідомості. Єдине, що до цього можна додати, це те, що звичайно сам запит на інноваційність виникає в суспільному безсвідомому, а на теоретичному рівні суспільної свідомості він лише формується та “вербалізується”, але про це пізніше.

В даному контексті слід зазначити, що власне до формування запиту на інноваційність, панорамне мислення має досить відсторонене відношення, а до його реалізації – пряме, адже це якраз той вид мислення, який дозволяє подолати еволюційно-обумовлену обтяженість людського менталітету і надати ефективні інструментарії для формування нових та новітніх концептів на теоретичному рівні суспільної свідомості.

Іншим рівнем суспільної та індивідуальної свідомості є – буденна свідомість.

Буденна свідомість включає в свою структуру ті елементи, що детерміновані конкретним буттям, сукупністю об'єктивних умов матеріального, духовного, соціального і природного середовища, а також – соціальний досвід, який в процесі безпосереднього спілкування з людьми передається від одного суб'єкта іншому, з покоління в покоління.

Стихійність віддзеркалення дійсності та несистематизоване знання про неї, є основними орієнтирами світовідчуття, світосприйняття, світогляду. Здоровий глузд, в даному випадку, вже є не що інше, як світогляд, який відіграє роль основи буденного рівня свідомості. [1, с. 56].

Саме буденний рівень свідомості є базовим орієнтиром для особистості в освоєнні дійсності та практичних дій. Те саме можна сказати і про суспільну свідомість, де її буденний рівень формує базове відчуття реальності та стереотипи поведінки в соціумі.

Панорамне мислення загалом, не характерне для буденного рівня свідомості, з огляду його орієнтованості на вирішення конкретних буденних та побутових задач. Проте, окремі його елементи, звичайно, можуть бути присутніми і на цьому рівні.

Як нам бачиться, є два основних моменти, де елементи панорамного мислення можуть проявлятися на буденному рівні.

По-перше, в пошуку альтернативних, більш ефективних шляхів вирішення конкретних побутових, або практичних задач в ході життєдіяльності.

В промисловій сфері це одержало назву – “Раціоналістичні пропозиції”.

Зазвичай, такі спроби здійснюються на емпіричному, або на інтуїтивному рівні, і не переходять на рівень теоретичного мислення, але при виявленні та підтвердженні на практиці їх дійсно реальної ефективності, згодом потребують також і теоретичного обґрунтування.

По-друге, елементи панорамного мислення, в ряді випадків, на інтуїтивному рівні, можуть бути залучені для, якщо не осмислення, то бодай би осягнення результатів нових концептів, що були виробленні на теоретичному рівні суспільної свідомості.

Як ми бачимо, в обох цих випадках, ми маємо справу з деякою граничною ситуацією між буденним та теоретичним рівнями свідомості, отже, про повноцінну функціональність панорамного мислення на буденному

рівні тут не йдеться, такий тип мислення для буденного рівня, загалом не характерний.

Буденний рівень свідомості, як правило, не формує, а лише сприймає новітні концепти, вироблені на теоретичному рівні та трансформує їх на рівень буденного сприйняття.

Класифікація свідомості за рівнями, як правило, трактується, як вертикальний поділ, проте є ще й горизонтальний – за формами.

Серед форм суспільної, а частково і індивідуальної свідомості, виділяють: гносеологічну, онтологічну, світоглядну, аксиологічну, релігійну, етичну, естетичну, тощо.

Процес взаємодії між формами свідомості та панорамним мисленням досить складний.

Справа в тому, що всі ці форми, без виключень, власне і формують суспільну парадигму, а тому, досить інерційні та консервативні.

З іншого боку, невинний розвиток суспільного буття постійно підштовхує суспільну думку до модернізації, або навіть суттєвих змін парадигмальних концепцій, причому іноді, такі зміни, мають і контрреволюційний та контрмодернізаційний характер. Але в будь-якому випадку ці зміни, так чи інакше, стосуються всіх форм суспільної свідомості, та опосередковано ретранслюються в індивідуальну.

Ремодернізація, як правило, не потребує творчих зусиль, тому що полягає у відмові від вже апробованих новітніх концептів, або їх дискредитації, з “відкатом на старі позиції”. Панорамність мислення тут, як правило, зайва.

А от модернізація, без панорамного мислення зовсім неможлива.

Тут справа в тому, що лише панорамність мислення здатне запропонувати суспільній думці такі концепти, яких раніше не було, а вже суспільній думці “вирішувати” наскільки такі новітні концепти є актуальними для суспільства та суспільної парадигми.

Ще одним важливим моментом класифікації суспільної свідомості є її поділ на “спеціалізовану” та “масову”. Причому в даному випадку, йдеться саме про суспільну свідомість, особистісної та індивідуальної свідомості цей поділ не стосується, але в суспільному житті має чи найвагомніше значення.

Цей поділ звичайно схожий на “теоретичний” та “буденний”, проте це якісно інше класифікаційне розмежування.

В полі спеціалізованій свідомості зосереджено комплекс експертних оцінок на рівні спеціалізованих наукових та фахових спільнот, а масова свідомість відображає весь широкий загальний уявлення, оцінок та сподівань, що присутні в суспільстві і формується, як завдяки безпосередньому спілкуванню в умовах соціума, та і під впливом засобів масової інформації.

Взаємодія між цими двома видами суспільної свідомості досить складна і специфічна.

В ідеалі, результати експертних оцінок мають бути, не лише незалежними від сподівань масової свідомості, а і безпосередньо впливати на останню, трансформуючи її у “вірному” напрямку. Проте в реальності все дещо інакше.

Експертна оцінка, виражена мовою наукових термінів, зазвичай виявляється досить складною для розуміння широкому загалу суспільства на масовому рівні, і тому можна сказати, що ці два види суспільної свідомості існують в дещо паралельних реальностях.

Зв'язок між ними, в наш час, забезпечують засоби мас-медіа та “фахівці широкого профілю”, що працюють в цій сфері. Як правило, їх можна охарактеризувати широким терміном – “журналісти”, проте при обговоренні суспільних питань, до них долучаються політологи, політики, пропагандисти, тощо.

“Фахівці широкого профілю” не є вченими та дослідниками в повному розумінні, вони, як правило, залежні від аудиторії та її сподівань і тому ретранслюють результати експертних оцінок у дещо спотвореному вигляді. А якщо взяти до уваги те, що і аудиторія сприймає цю інформацію через

призму свого сприйняття дійсності, то розрив між спеціалізованою та масовою суспільною свідомістю стає досить очевидним.

Окремої уваги в даному контексті вимагає феномен пропаганди.

Пропагандисти, в ході своєї професійної діяльності, звичайно, досить активно користуються результатами досліджень, що сформовані на рівні спеціалізованих експертних кіл, проте – часто-густо, виривають окремі їх елементи з загального контексту, а то і свідомо спотворюють їх за для підтвердження ідеологічних концепцій, які вони намагаються впровадити у вжиток на масовому рівні.

Замовниками таких намагань, як правило, стають певні політичні кола.

Таким чином, засоби масової інформації та агітатори різних гатунків, намагаються, не стільки обслуговувати запити масової свідомості, а на самперед, нав'язати останній вироблені ними концепти, що відповідають інтересам їх замовників. Одним із найбільш важливих та впливових інструментів проведення політичних компаній в світі та Україні зокрема, є політична реклама, що надає суб'єктам політичного процесу широкі можливості для маніпуляції свідомістю електорату [4, с.79].

Масова свідомість, звичайно не може не реагувати на такі спроби, проте в цілому ряді випадків демонструє, не лише спроможність чинити спротив таким намаганням, але й здатність вироблення нових концептів на низовому, суспільно-побутовому рівні, з послідуочим трансляванням їх, спочатку в “буферну” – медійну сферу, а згодом, і в експертну.

Слід зазначити, що спеціалізована свідомість досить консервативна і функціонує за принципом – перебування в “башті із слонової кістки”, тобто, максимального відсторонення від щохвилинних змін в соціальному середовищі.

В протигагу спеціалізованій – масова свідомість, навпаки, дуже динамічна. Вона не лише активно реагує на зміни в суспільну бутті, а і активно очікує таких змін.

З огляду на вищевказане, можна спробувати проаналізувати роль панорамного мислення в спеціалізованій та масовій свідомості.

На наш погляд, елементи панорамного мислення не лише активно використовуються, але й досить затребувані в обох цих видах суспільної свідомості.

В спеціалізованій свідомості панорамне мислення виконує перспективну та прогностичну функцію. Саме воно, загалом, забезпечує подолання консерватизму даного виду суспільної свідомості, та її розвиток.

В масовій свідомості панорамне мислення відіграє не менш значущу функцію. Саме воно, або окремі його елементи, надають можливість суспільству, на низовому рівні, відсторонення від концептів, що йому нав'язують, та можливостей для вироблення своїх колективних поглядів та оцінок суспільної ситуації.

В ході даного дослідження, не можна обійти увагою і феномен – “безсвідомого”.

Вивчення індивідуального та колективного безсвідомого наштовхується на значні труднощі, спричинені недостатністю реальних інструментів для дослідження, тому, про реальне функціонування панорамного мислення у безсвідомому тут не йдеться. Проте слід зазначити, що на нашу думку, саме безсвідоме значною мірою є підґрунтям та основою функціонування панорамного мислення в свідомості.

Проте, це вже предмет іншого комплексного дослідження.

Наприкінці, резюмуючи вищевказане, спробуємо визначити роль панорамного мислення саме в дихотомії – “індивідуальна та суспільна свідомість”.

Взаємний вплив особистісного мислення і суспільної свідомості здається досить очевидним. Саме суспільна свідомість дає, а не рідко і нав'язує індивіду методологічну основу для особистісного мислення, результати якого можуть бути включені в суспільну думку, а відтак і в суспільну свідомість. І навпаки, саме індивідуальне мислення, що трансформується в результати

мислення особистісного, може значно впливати на суспільну думку, а відтак і корекцію існуючої суспільної парадигми. Прикладом останнього може служити – “вдалий вислів”, або, як зараз кажуть “#мем” в мас-медіа, або в мережі Інтернет, який потім тиражується і завдяки цьому дійсно впливає на масову, а відтак і суспільну свідомість загалом.

Індивідуальне, або особистісне панорамне мислення, відзначається саме своєю спроможністю виявляти новітні концепти в колективному несвідомому і ретранслювати їх в сферу суспільної свідомості. Проте і суспільна свідомість може, або давати запит та очікування на формування нових суспільних концептів, або ні.

Результатами особистісного панорамного мислення можуть бути, як дійсно новітні та проривні концепти еволюції соціального буття, так і спроби виправдання консервації вже існуючої соціальної ситуації.

Як ми бачимо, індивідуальне панорамне мислення, хоча напряду і не входить до системи суспільної свідомості, все ж тісно з нею пов’язане і має дієві важелі впливу на останню.

Не можна стверджувати, що панорамне мислення притаманне лише деяким особистостям, певні його елементи присутні в свідомості майже кожної людини. Проте, ступінь розгорнутості та активності останнього, має досить індивідуальний характер, та залежить не лише від культурного та інтелектуального розвитку, а й від індивідуальних рис.

Особистості, що схильні до творчого, а не репродуктивного мислення, як правило, схильні і до панорамності.

Особливої активності панорамне мислення досягає у особистостей, що намагаються якомога більше відійти від штамів, стереотипів та пануючих переконань суспільної думки.

Саме в цьому, в контексті панорамного мислення, найбільше проявляється конфлікт між індивідуальною та суспільною свідомістю, а особливо з таким її видом, як масова свідомість.

Проте, сам цей конфлікт, індивідуального панорамного мислення з суспільною та масовою свідомістю, має досить цікавий контекст для соціально-філософського дослідження.

З одного боку, суспільна та масова свідомість нав'язує індивіду існуючу суспільну парадигму, тим самим пригнічуючи його творчий потенціал, а з іншого, без залучення креативних результатів індивідуального панорамного мислення суспільна свідомість не в змозі повноцінно розвиватись і приречена на репродукцію вже існуючих соціальних і культурних концептів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басманов Н. Д. Место и роль обыденного сознания и познания в мировоззрении личности. сб. науч. трудов Челябинского гос. пед. ин-т – Челябинск. ЧППИ. 1990 – 144 с.
2. Боринштейн Е.Р., Кавалеров А.А. Личность: её языковые и ценностные ориентации Одесса.: Астропринт, 2001 168 с.
3. Меськов В.С., Мамченко А.А. Мир информации как тринитарная модель Универсума. Постнеклассическая методология когнитивной деятельности / В.С. Меськов, А.А. Мамченко // Вопросы философии. – 2010. – №5. – С. 57-68.
4. Музиченко Г.В. Механізм завоювання прихильності виборців та ефективність його складових під час виборчих компаній-2014 в Україні / Г.В. Музиченько // Перспективи. – 2014 – №2(60). – С. 77-81.
5. Трацякоу У. Панорамное мышление как термин. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.proza.ru>